

УДК 338 : 642.0

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ УПРАВЛІННЯ ГРОМАДСЬКИМ ХАРЧУВАННЯМ У СИСТЕМІ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ

© Сватюк О.Р., 2000

Львівська комерційна академія

Науково проаналізована широкомасштабна структура громадського харчування споживчої кооперації, а зокрема її організаційна та адміністративна ланки.

Regular parameters of economical – financial activity of mass feed of consumer cooperatives, which teal in the area of socifl nourishment. The varied structure of management of mass feed of consumer co-operation – organizing, administrative, branch, social, areal – was analyzed scientifically.

Згідно з постулатами теорії організації управління структура підприємств може бути надзвичайно різноманітною. Однотипності організаційних структур немає і в споживчій кооперації. У структурі галузі громадського харчування споживчої кооперації домінують роль відіграють три структури: організаційна, соціальна і територіальна. Крім того, окреме місце займає власна інфраструктура. Система управління громадським харчуванням споживчої кооперації характеризується вертикальною системою комплексів управлінських комірок на кожному рівні управління (рис.1).

У складі органів управління споживчої кооперації функціональними підрозділами керівництва громадським харчуванням є управління торгівлі, до складу яких входять відділи громадського харчування. Необхідно зазначити, що до 1994 р. у складі цих органів функціонували не відділи, а управління громадського харчування, ліквідація яких, на нашу думку, негативно відбилася на стані галузі. Ці управління здійснювали єдину технічну і асортиментну політику, централізоване забезпечення сировиною і обладнанням, контролювали якість страв і ціноутворення, надавали організаційно-методичну допомогу тощо.

Ліквідація згаданих підрозділів проведена відповідно до ст.8 Закону України «Про споживчу кооперацію», згідно з вимогами якої спілки споживчих товариств не мають права здійснювати розпорядчих функцій щодо об'єднаних ними споживчих товариств. Однак, на наш погляд, до ліквідації названих управлінь споживчої спілки вищого рівня управління споживчої кооперації поставилися дещо механістично, без урахування особливостей функціонування підприємств громадського харчування, підвищеної технологічної складності процесів, які відбуваються в цих підприємствах порівняно з іншими галузями діяльності споживчої кооперації та соціальної важливості цих підприємств у сільській місцевості.

Основною ланкою управління є райспоживспілка і райспоживтовариство. В них загальне функціональне керівництво організаціями і підприємствами громадського харчування здійснюють торгові відділи, у складі яких є фахівець – менеджер (інженер-

технолог, технік-технолог) громадського харчування. Райспоживспілки як організаційна форма існують давно і об'єднують госпрозрахункові організації, розміщені на території даного району. Система управління райспоживспілки – дворівнева. *Перший рівень* – це апарат управління райспоживспілки, яке здійснює функції загального керівництва споживчими товариствами і безпосереднього госпрозрахунковими підприємствами інших галузей діяльності споживчої кооперації. *Другий рівень* – апарат управління споживчих товариств, який забезпечує торгово-господарську діяльність підприємств, що входять у їх склад. Система управління районних споживчих товариств є однорівневою. Отже, щодо основних організаційних форм управління споживчою кооперацією, то ними є кооперативи і споживспілки. Зокрема організаційна форма споживче товариство є узаконена в «Законі про споживчу кооперацію» [1]. Однак структура громадського

Рис.1. Організаційна побудова системи управління громадським харчуванням споживчої кооперації

харчування є багатоланкова і надмірно централізована, оскільки вона склалася в процесі реалізації принципу демократичного централізму. В умовах становлення ринкової економіки України завдання полягає в тому, щоб досягти раціональної ступеневості через децентралізацію, розмежування і розвиток самоврядування.

За останні роки межі галузі «громадське харчування» у споживчій кооперації істотно розмилися. Підприємства громадського харчування входять до складу не лише об'єднань підприємств громадського харчування, але й до складу райспоживспілок, райспоживтовариств, споживчих товариств, коопторгів, райкоопзаготпромів, автотранспортних підприємств та інших галузей діяльності споживчої кооперації, які знаходяться на самостійному балансі. Отже, організаційна форма управління в галузі громадського харчування існує не лише у вигляді об'єднань підприємств та комбінатів громадського харчування, а і у вигляді вище названих підприємств, яким підпорядковані окремі підприємства громадського харчування. Загальноприйнятими в практиці управління громадським харчуванням є організаційні форми «організація» і «підприємство». Під організацією розуміють організаційно-територіальне об'єднання госпрозрахункових і негоспрозрахункових підприємств громадського харчування на правах юридичної особи. Такими типами організацій в громадському харчуванні споживчої кооперації є об'єднання підприємств та комбінат громадського харчування райспоживспілки (райспоживтовариства). Підприємствами же вважаються як юридичні особи (ресторани, кафе), так і негоспрозрахункові господарські одиниці (ті самі ресторани, кафе тощо).

Будь-яка виробничо-господарська система має такі атрибути: організаційну форму системи, організаційну форму управління, організаційно-виробничу структуру, власну систему управління з її певною організаційною структурою. В рамках певних форм реалізуються взаємозв'язки і взаємодія елементів системи, її внутрішня будова, тобто організаційно-виробнича структура. Нерідко допускається підміна поняття «організаційна форма системи» поняттям «організаційна форма управління». На наш погляд, це неправомірно, оскільки організаційна форма системи (підприємства громадського харчування) виражає внутрішній організаційний зміст системи в єдності з становищем у зовнішньому середовищі та зовнішніми зв'язками, а організаційна форма управління - ту внутрішню особливість, яка характеризує сутність управління підприємством. Наприклад, організаційна форма «ресторан» може підпорядковуватися об'єднанню підприємств громадського харчування, споживчому товариству, бути у складі готелю, кооперативним або орендним. Якщо організаційна форма підприємства відносно стабільна протягом тривалого часу, то організаційна форма управління нею може змінюватися і притому досить часто.

Згідно із законом «Про господарські товариства» «підприємство – самостійний господарюючий статутний суб'єкт, який має права юридичної особи, здійснює виробничу, науково-дослідницьку і комерційну діяльність з метою одержання відповідного доходу. Має самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки, печатку із найменуванням, а також знак для товарів і послуг» [2]. Сьогодні підприємство є основною організаційною ланкою народного господарства України.

Організаціями громадського харчування споживчої кооперації слід вважати об'єднання підприємств, а їх формами є об'єднання підприємств громадського харчування

та комбінати громадського харчування. На наш погляд, в системі споживчої кооперації під об'єднанням підприємств громадського харчування слід розуміти: організацію, в склад якої входять господарські одиниці, а також підприємства на правах юридичних осіб. Відносно самостійних підприємств об'єднання діють як ланки вищого рівня. Комбінат громадського харчування – це виробничо-торговельна господарська організація, створена на базі однієї заготівельної господарської одиниці, або кількох, які мають матеріально-технічну базу. Відмінність між цими двома формами організацій полягає в тому, що підприємства, які входять в об'єднання підприємств громадського харчування, мають свої кухні і здійснюють повний цикл приготування їжі. На відміну від цього господарські одиниці, які входять до складу комбінату громадського харчування, в основному є доготівельними підприємствами, тобто такими, що доводять до готовності кулінарні вироби та напівфабрикати, попередньо виготовлені у спеціалізованих цехах. Зокрема, до складу більшості об'єднань підприємств громадського харчування входить головне підприємство (комбінат, ресторан, їдальня), на якому, як правило, організоване централізоване виробництво напівфабрикатів, кулінарних і кондитерських виробів та постачання ними мережі підприємств. Відмінність між об'єднанням підприємств і комбінатом громадського харчування спостерігається і в структурі апарату управління, оскільки в останньому є більше технологів громадського харчування та завідуючих виробництвом, а менше організаторів.

Господарською одиницею (торговою, торгово-виробничою, виробничою) є бари, їдальні, їх філіали, кафе, закуочні, буфети, ятки, кондитерські цехи, цехи виготовлення напівфабрикатів та інші, які не мають прав юридичної особи, а під підрозділами – відділи та аналогічні їм внутрішні підрозділи.

Враховуючи, що під організаційною формою управління ми розуміємо організаційно-правовий та економічний статус системи споживчої кооперації, нами здійснена спроба класифікації організаційних форм управління у громадському харчуванні (рис.2).

Рис.2. Класифікація організаційних форм управління у громадському харчуванні споживчої кооперації

Як видно з рис.2, основними класифікаційними ознаками організаційних форм управління в громадському харчуванні є організаційно-правовий та економічний статус певної організаційної форми і технологія виробництва продукції та обслуговування населення.

У зв'язку з тим, що різноманітність організаційних форм управління громадського харчування значно збільшилась, є складною і суперечливою, та належить до числа малодосліджуваних, то спроба їх обґрунтування є приблизною і потребує додаткового уточнення.

1. Закон України «Про споживчу кооперацію». 2. Закон України «Про господарські товариства». 3. Закон України «Про підприємництво».

УДК 658.562

РОЗВИТОК І ФОРМУВАННЯ АДАПТИВНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

© Ухачевич Я.П., 2000

ДУ «Львівська політехніка»

Стаття присвячена проблемі конкурентоспроможності продукції. Досліджується історичний досвід забезпечення конкурентоспроможності продукції зарубіжних та вітчизняних промислових підприємств. Також обґрунтовується необхідність формування адаптивних (самонастроюваних) комплексних систем управління конкурентоспроможністю продукції на вітчизняних промислових підприємствах.

This article is dedicated to the problem of the competitive ability of the product. Investigates the historical experience of guaranteeing the competitive ability of the product of the foreign and home industrial enterprises. Also is grounded the necessity of the forming of the adaptive (self-tuning) complex control systems of the competitive ability of the product at the home industrial enterprises.

Процес формування в Україні конкурентних відносин висуває до сучасних суб'єктів ринку вимогу належно реагувати на дію об'єктивного ринкового явища конкуренції – забезпечувати *конкурентоспроможність продукції* (КСП), яку вони виготовляють.

У роботах [1,2], в яких нами досліджувалась об'єктивна сутність відносної економічної категорії КСП та наявні можливості промислового підприємства управляти нею, було обґрунтовано, що забезпечення КСП передбачає досягнення комплексного критерію, який, крім "якісно-цінового" аспекту (що визначає "потенційну" КСП), передбачає ще й нормативно-правові аспекти, ступінь інформованості, доступності та зручності для